

Pertti Hakala

Gemensam nordisk publicering – Finländska synpunkter

Pertti Hakala, seminarieordförande
Huvudredaktör för Nordisk Arkivnyt

FINLÄNDSKA SYNPUNKTER

Då det i maj i år stod klart att mandatet för det seminarium som ursprungligen skulle behandla ett vidare spektrum, arkivens publikationsverksamhet, endast skulle behandla frågan om möjligheten att etablera en engelskspråkig nordisk arkivvetenskaplig tidskrift skickades Kåre Olsens och Anna Svenssons rapport ut till 33 centrala sakkunniga i Finland, för bedömning och utlåtanden. Också med det förbehåll att en eller flera mottagare varit tjänstlediga, sjuka eller på lång semester kan jag tyvärr konstatera att blott 15 ansåg sig ha tid att svara. Av dessa 15 har många tack och lov satt sig in i frågan på ett förtjänstfullt sätt varför det jag nu har att anföra torde kunna uppfattas som en någorlunda artikulerad finländsk hållning.

EN ENGELSKSPRÅKIG NORDISK ARKIVVETENSKAPLIG TIDSKRIFT - GOD ELLER DÅLIG IDÉ

Merparten av dem som svarade förhöll sig positivt till idén, dock inte alla. Arkivrådet Raimo Pohjola vid RA hänvisade till svårigheterna att få till stånd ett nordiskt temanummer i internationella arkivrådet ICAs nya tidskriftsserie COMMA. Numret har inte realiserats trots drygt ett års bemödanden. Pohjola utdömde det aktuella tidskriftsprojektet, och ansåg att de redan befintliga engelskspråkiga medierna är tillräckliga. Han hänvisade också till försöken att ge tidskriften *Arkiv, samhälle och forskning* mer samnordisk profil, vilka inte varit särskilt framgångsrika. Helt ensam om sin åsikt var han inte. (2 var emot förslaget).

Att åsikterna kan gå isär inom en och samma institution framgår av att det andra arkivrådet Eljas Orrman ställde sig bakom förslaget. Han hänvisade till två media inom historikerfacket, *Scandinavian Economic History Review* och *Scandinavian Journal of History*, som gett nordisk historieforskning bättre synlighet och genomslagskraft i utomnordisk forskning. Många hänvisade till den specifikt nordiska arkivkulturen, och behovet att ge internationell spridning åt nordiskt arkivteoretiskt tänkande och nordisk arkivpraxis. I och med den nya tidskriften skulle Nordens status som en självklar helhet i internationella sammanhang ytterligare framhävas. (9 stödde förslaget, 4 ansåg det vara värt ett försök)

Om man faktiskt kan räkna med internationell efterfrågan på en sådan tidskrift är sedan en annan femma. Långvarige arkivchefen för Arbetararkivet Esa Lahtinen vädrade skepsis på denna punkt.

KONKURRENT ELLER KOMPLEMENT TILL REDAN BEFINTLIGA STRUKTURER?

Vid RA ansåg även enhetschef Juhani Tikkanen projektet mindre befogat. Även han hänvisade till redan befintliga engelskspråkiga media och ansåg för egen del att Nordisk Arkivnyt då och då kunde utkomma i engelskspråkig version eller med engelskspråkiga temanummer. F.d. arkivchefen vid Lantmäteriverket Tuula Bärlund varnade för risken att den nya publikationen skulle äta ut Nordisk Arkivnyt, och ansåg att man i valet mellan ett

Pertti Hakala

Gemensam nordisk publicering – Finländska synpunkter

samnordiskt forum för en liten språkgrupp eller ett organ på främmande språk för vidare spridning, om ett sådant val aktualiseras, bör stanna för det förra alternativet. Som huvudredaktör för NA gläder jag mig över denna omtanke. För egen del har jag i mitt första nummer avvisat tanken på engelska i Nordisk Arkivnyt. Bärlund framhöll att den nya tidskriften inte får bli en konkurrent till redan befintliga nordiska organ.

Arkivrådet Orrman framhöll med enfass att den tilltänkta engelskspråkiga tidskriften bör vara inriktad på en utomnordisk läsekrets. Redigeringspolitiken får, enligt honom, inte bli sådan att publikationen blir ett forum för internordisk arkivfacklig kommunikation eftersom det skulle medföra ödesdigra följder för det nordiska samarbetet. Arkivterminologi och övrig begreppsapparat på de nordiska språken skulle förtvina och med tiden undanträngas av engelskspråkig terminologi, med delvis annan innebörd än den rådande i Norden. Så har enligt Orrman redan skett inom den arbetsgrupp som skapar en nordisk arkivterminologi, utgående från ICA-dito. Både Bärlund och Orrman är inbitna och erfarna nordister.

Att döma av den positiva respons, gränsande till entusiasm, som endel svar vittnar om är de Orrmanska farhågorna inte obefogade. Den spirande arkivvetenskapliga forskningen i Finland, i första hand knuten till institutionen för informationsforskning vid Tammerfors universitet, framstår långt som anglosaxiskt inriktad (en titt på de senaste seminarieprogrammen bär syn för sägen, Wendy Duff och Philip Bantin är de enda utländska föreläsarna). Det blir kanske inte så lätt att skilja åt nordiska äpplen och anglosaxiska päron.

Jag går inte här in på det delikata spørsmålet nordiska språk kontra engelska ur finsk synvinkel.

I detta sammanhang hade överinspektör Tytti Voutilainen vid S:t Michels landsarkiv en poäng. Hon såg den nya tidskriften som en sporre till nordiskt arkivförfattarskap; utsikterna att ytterligare få ut sitt alster på engelska borde te sig lockande.

UTGIVNINGSPOLICY - GODA REDAN UTGIVNA ALSTER ELLER NYA DITO?

Riksarkivarie John Herstad pläderade i NA (nr 1/2002) för en engelskspråkig tidskrift som främst skulle publicera nordiskt på resp. språk redan utgivet kvalitativt material. Olsen-Svenson-rapporten pläderar för samma koncept. De flesta finska utlåtanden stöder denna policy.

Inom den kategori som kunde kallas ringrävar har man i regel en krass syn på tingen, så också i Finland. Arkivveteranernas syn på utgivningspolicyn kan sammanfattas med orden "ett nummer i året, baserat på redan befintligt, utgivet material". Man tror nog att det finns tillräckligt med material för de första åren, men åtminstone landsarkivarien i Åbo, Riitta Sihvonen befarade att bidragens kvalitet skulle komma att sjunka "då lagret tömts", varefter kvalitativt mer ojämna nummer kunde väntas. Också Juhani Tikkanen räknade med successivt tillstötande artikeltorka, med standardsänkning som följd.

Planerna på två nummer à 150 sidor ansågs orealistiska. Det skulle schematiskt sett innebära ca 60 sidor per år från varje land, låt så vara att fördelningen i praktiken skulle se annorlunda ut. Mången betvivlade att de skrivande nordiska arkivarierna i längden kunde spotta ut så

Pertti Hakala

Gemensam nordisk publicering – Finländska synpunkter

många goda alster, värda publicering. Alla var inte ens säkra på att de årliga 150 sidorna kunde uppnås.

Därmed delar de finländska veteranerna Kåre Olsens och Anna Svensons åsikt: man bör till en början gå in för utgivning när tillräckligt material föreligger, och inte tvinga in publikationen i en tidtabellskorsett. Det förefaller som om mången också i fortsättningen skulle föredra ett sådant koncept - trots de problem som det onekligen innebär vid uppbärande av prenumerationsavgifter etc.

Ungdomen, *les Jeunes Turcs*, ett relativt begrepp, medges, ser annorlunda på saken. Kenth Sjöblom vid Finlands idrottsarkiv anser att man vid sidan av plock ur de fem ländernas arkivlitteratur också borde gå in för utgivning av helt nya bidrag. Den "gamla goda skåpmat", ordvalet är Kenth Sjöbloms inte mitt, borde varvas med fräschare alster och läsaren upplysas om vad som är färskvara.

För överassistent Marjo Rita Valtonen vid Tammerfors universitets institution för informationsforskning är just färskvaran det som publikationen skall syssla med. Hon anser att tidskriften bör "dynamiskt gå in för den nyaste forskningen där nordiska alster småningom börjar finnas att tillgå". Utgivning av i första hand översatt redan publicerat material framstår för henne som oförenligt med dagens moderna hektiska informationssamhälle. Levande diskussion inom en regelbundet utgiven tidskrift är vad hon efterlyser.

Fördelningen mellan försiktiga ringrävar och ivrig ungdom var ca 8-3, i ringrävarnas favör. Alla tog inte ställning till denna fråga.

TIDSKRIFTENS PROFIL - THE NORDIC JOURNAL ON ARCHIVAL SCIENCE?

I ett par inlägg framfördes synpunkter på den nya tidskriftens profil. Riksarkivarie John Herstad gav sin spalt i NA rubriken *The Nordic Journal on Archival Science*. Begreppet archival science/arkivvetenskap är kanske inte så lätt att definiera och propåerna i den riktningen torde bottna i kursorisk läsning av Olsen-Svenson-rapporten, där det uttryckligen talas om "publicering av längre arkivfackliga artiklar med både teoretisk och mer praktisk inriktning".

Hårklyverier kunde man ju säga. Frågan om det nya organets profil har dock viss relevans ur finländsk synvinkel. Krigsarkivarie Jaana Kilkki - vars utlåtande om rapporten jag gärna hade sett - har i ett annat sammanhang konstaterat att den arkivvetenskapliga debatten helt yser med sin frånvaro i Finland. Tytti Voutilainen påtalar nu samma sak i något mindre kategoriska ordalag.

Docent Ulla-Maija Peltonen vid Finska Litteratursällskapets folkminnesarkiv anser, en aning kryptiskt, att det arkivvetenskapliga organet borde bygga på tvärvetenskapligheten. Nära samarbete mellan arkiven och institutionerna för informationsforskning vid Tammerfors universitet och från år 2005 motsvarande institution vid Helsingfors universitet är därvid för Finlands del av stor betydelse. Skall tidskriften vara vetenskaplig och teoretisk bör den verka i forskningsmiljö. Peltonen nämner också ABM-samarbetet.

Pertti Hakala

Gemensam nordisk publicering – Finländska synpunkter

Överassistent Marjo Rita Valtonen tar upp en annan aspekt; behovet av ett s.k. peer review- eller referee-system för säkerställande av bidragens vetenskapliga halt. Överinspektör Markku Leppänen anser i likhet med Valtonen och Tytti Voutilainen att den planerade tidskriften vore ett utmärkt forum för publicering av akademiska forskningsresultat.

Hur dessa önskemål är förenliga med den praktiskt jordnära “mainstream” som hittills präglat finländsk arkivpublicistik tål att tänka på. Den framstår som en motpol till det abstrakta idébygge som Hedstrom, Cook, Duranti, Millar, Bearman & consortes ägnar sig åt. Finns det faktiskt plats för bägge skolor i The Nordic Journal on Archival Science?

REDAKTION OCH REDIGERINGSPROCESS

Det är måhända symptomatiskt att endast fyra utlåtanden tar ställning till hur redaktionsarbetet skall ske i praktiken. Ingen ifrågasätter det koncept som föreslås i rapporten: en fast redaktion på 2 à 3 personer från ett och samma land, inom ramen för ett roterande system.

Att redaktörerna skulle rekryteras från en och samma institution, i synergins och effektivitetens namn, är inte lika populärt. Redaktionen bör bestå av företrädare för flera olika institutioner anser Kenth Sjöblom; bara på så sätt kan man försäkra sig om ett mångsidigt synsätt. De som vill slå vakt om ABM-anknytning och forskningsmiljö torde dela hans åsikt.

För en redaktion som verkar i ett land är det inte nödvändigtvis lätt att följa med publikationsverksamhet i ett annat. I Olsen-Svenson-rapporten anförtros redaktionen för NA detta uppdrag och man ser gärna att samma redaktion meddelar vilka alster som är värda att översättas. Rapportörerna medger utan vidare att detta inte nödvändigtvis är någon liten sak, men de hänvisar till att det även annars är NA-redaktörernas sak att följa med vad som sker i resp. land.

Förslaget ifrågasätts i ett par utlåtanden. Tuula Bärlund och Esa Lahtinen anser det oskäligt att lägga ett så maktpåliggande värv på de redan sysselsatta NA-redaktörerna. För egen del vill jag instämma i det de säger, men å andra sidan inser jag att någon måste meddela redaktionen för den nya tidskriften vad som utkommit. Jag har inget bättre förslag att komma med, tyvärr, och gissar att detta värv ändå kommer att fogas till NA-redaktörernas övriga uppgifter.

Ansvar kommer att vila särskilt tungt på NA-redaktörerna i de länder där man i första hand publicerar sig på obegripliga språk (Finland och Island). Riitta Sihvonen anser att det behövs specialarrangemang, dvs. en enkom för ändamålet utsedd grupp, vars sak det vore att välja de finskspråkiga texter som skall utges på engelska i den nya tidskriften. Det material som utkommer på svenska, danska och norska kan förstås av alla, om vilja finns, och redaktionen kan därför direkt ta ställning till det.

De framförda synpunkterna om behovet av referee/peer review-system för säkerställande av kvalitet har jag redan berört.

TRADITIONELL PAPPERSUTGÅVA OCH/ELLER INTERNETUTGÅVA?

Riksarkivarie Herstads spalt i NA var rubricerad The Nordic Journal on Archival Science. Primus motor avsåg troligen en skön tidskrift som platsar i bibliotekshyllan vid sidan av Archivaria, Archival Science, American Archivist, Der Archivar, La Gazette des Archives m.fl. prestigefyllda organ. Att det i Olsen-Svenson-rapporten talas om "eventuell förmedling av publikationen på internet" stöder detta antagande. Rapporten tar dock upp flera olika alternativ, bland dem även publicering uteslutande på internet, vilket skulle beröva oss nöjet av en stilig tryckt utgåva med snitsig pärm.

Personligen tilltalas jag av tanken på en konventionell tidskrift, med tyföljande prestige. Mina landsmän var av annan åsikt. Åtta utlåtanden tog explicit ställning till frågan om publikationsforum och alla ansåg att internetutgåvan skulle prioriteras.

Olika orsaker anfördes: Många framhöll att det är billigare att ge ut tidskrifter i internet. Landsarkivarie Sihvonen påpekade att man vid internetutgivning inte behöver ägna tid åt brydsamma överväganden av upplagens storlek. Denna tilltagande praxis inom vetenskaplig publicistik åberopades av Tuula Bärlund medan överassistent Valtonen ansåg att den nya tidskriften kunde profilera sig som elektronisk utgåva i den nuvarande uppsjön av konventionella nordiska publikationer.

Vid parallell utgivning i internet och på papper kunde utgåvan i internet, enligt Esa Lahtinen och Kenth Sjöblom, vara mer omfattande eftersom det där finns större utrymme för bilagor, exkurser etc.

Företrädarna för små institutioner med snäv budget uttryckte en önskan om billigare internetutgåva, vid sidan av den konventionella. På flera håll ansåg man att internetutgåvan borde vara helt kostnadsfri och att det inte alls skulle utges någon konventionell tidskrift på papper. Det är värt att notera att denna åsikt var företrädd också inom Arkivverket.

FINANSIERING OCH MARKNADSFÖRING

Föga överraskande offrades inte många ord på finansieringen. Vid en total kostnadsfri tillgänglighet via internet är det utgivarna som står för fiolerna. De nordiska arkivverken har antagligen inte råd med både konventionell och internetutgivning antar Tytti Voutilainen. Också Esa Lahtinen utgår ifrån att det blir svårt; en del insatser måste ske på frivillig oavlönad basis. Talkoarbete kallar vi det i Finland.

Ett par utlåtanden tog upp marknadsföringen och prenumerantvärvningen. Genom att lägga ut några fritt tillgängliga bidrag på internet kunde man locka beställare ansåg Markku Leppänen, som också framhöll betydelsen av att de nordiska arkivskribenterna i noter och källhänvisningar ofta hänvisar till The Nordic Journal on Archival Science. Frekventa hänvisningar väcker nyfikenhet ute i världen.

Arkivföreningen erbjuder sig att marknadsföra tidskriften, vilket visar att man på det hållet räknar med inhemska prenumeranter. Det är nog en realistisk bedömning, eftersom mina

Pertti Hakala

Gemensam nordisk publicering – Finländska synpunkter

landsmän i allt högre grad föredrar engelskspråkig litteratur framom svensk, norsk eller dansk dito. Så är det bara.

NÅGRA KOMMENTARER MED ANLEDNING AV PROJEKTET

Avslutningsvis ber jag att få förmedla några kommentarer som rapporten föranlett.

Arkivchef Mikael Korhonen vid SLS hälsar projektet med tillfredsställelse. Tidskriften skulle ge bättre möjligheter att följa med forskningen och diskussionen i Norden, idag är bilden splittrad och det är inte så lätt att få tag på alla publikationer. Det finns därmed avnämare också i Norden.

Överinspektör Markku Leppänen vid RA beklagar den alternativlöshet som han tycker sig se i Finland; gällande paradigm, fastställt av arkivverket, ifrågasätts inte i ett klimat som är präglad av konservatism. Tidskriften är välkommen eftersom den torde framkalla större diversitet; därtill bidrar den till finländsk informationsspridning, han har själv i internationella sammanhang konfronterats med allmän förundran över den finska bristen på vilja att förmedla information. Den engelskspråkiga tidskriften skulle vara en väg ut ur avkroken.

Arkivchef Martti Lakio vid Näringslivets centralarkiv (ELKA) välkomnar även han det nya organet. Han konstaterar att engelskan är i praktiken redan lingua franca i flera nordiska sammanhang. Intressant nog, eller beklagligt nog - hur man vill - tycker han att det engelskspråkiga organet erbjuder en väg ut ur den partikularism där vart och ett nordiskt land sysslar med sitt och driver endast sina egna intressen.

Överinspektören Tytti Voutilainen vid S:t Michels landsarkiv tillmäter en engelsk publikationskanal stor betydelse och anser att den är av större vikt för oss finländare än t.ex. svenskarna.

Enhetschef Juhani Tikkanen vid RA ser krasst på tidskriftens utsikter: efter inledande entusiasm följer i regel tynande tillvaro - "så brukar det gå".

SAMMANFATTNING

Så här ser man på saken i Finland, så länge det handlar om oförverkligade visioner och inga förpliktelser, *no strings attached*. Det handlar som sagt om en majoritet, avvikande åsikter har redovisats (åsikterna går isär också inom Arkivverket):

JA till förslaget om en nordisk engelskspråkig arkivtidsskrift

JA till utgivning på engelska av i första hand redan utgivet material

JA till utgivning utan tidtabellskrav

JA till utgivning på papper OCH i internet

Vid val av utgivningsforum bör INTERNET prioriteras

BILAGOR

Bilaga 1. Nordiska bidrag i en rad utländska tidskrifter och publikationsserier 1990-2002

Följande tablå över nordiska bidrag i ett antal utländska tidskrifter och publikationsserier 1990-2002 ger en bild av benägenheten att publicera sig i utomnordiska organ. Föga överraskande är de finska bidragen få. Lägg märke till att många bidrag har karaktären av inbegärda konferensrapporter.

ARCHIVUM (utgivare ICA)

Korrespondenter i varje nordiskt land. Många nr har karaktären av konferensrapporter eller handböcker

Volym/tryckår	Skribent	Land	Anm.
XXXVII/1992	Olafur Asgeirsson	Island	
XXXIX/1994	Liv Mykland	Norge	konferensrapport
XLII/1996	Arne Fryksén	Sverige	
XLIII/1997	Lars Rumar	Sverige	konferensrapport
XLIV/1999	Cecilia Söderman	Sverige	

JANUS (-1999, utgivare ICA)

Många nr har karaktären av konferensrapporter

Årgång/nr	Skribent	Land	Anm.
1990:2	Birgit Arfwidsson Bäck	Sverige	konferensrapport
	Leif Gidlöf	Sverige	“
	Christopher John Harris	Norge	“
	Gudmund Valderhaug	Norge	“
1991:2	Pirkko Rastas	Finland	“
1992:1	Karen Hjorth	Danmark	
	Dan Tørning	Danmark	
1993:2	Claes Gränström	Sverige	
1994:1	Gunnar Berge	Norge	
	Per Skarung	Norge	
1994:2	Juhani Lomu	Finland	konferensrapport
	Svanhildur Bogadóttir	Island	“
1995:1	Claes Gränström	Sverige	“
1995:2	Christina Jonsson	Sverige	“
	Eli Hjorth-Reksten	Sverige	“
1998:1	Claes Gränström	Sverige	“
1999:1	Torbjörn Kjölstad	Sverige	
	Anna Christina Ulfsparre	Sverige	

Pertti Hakala

Gemensam nordisk publicering – Finländska synpunkter

COMMA (2000-, utgivare ICA)

Endel nr har karaktären av handbok

Årgång/nr	Skribent	Land	Anm.
2001:1	Henrik Fode	Danmark	

AMERICAN ARCHIVIST (utgivare The Society of American Archivists)

Årgång/nr	Skribent	Land	Anm.
53/1990:4	Michael H. Gelting	Danmark	
60/1997:1	Henrik Fode	Danmark	
	Jørgen Fink	Danmark	

LA GAZETTE DES ARCHIVES (utgivare l'Association des Archivistes Francais)

Årgång/nr	Skribent	Land	Anm.
1998:3-4	Alain Droguet	Sverige	

Bilaga 2. Andra än rikssvenska bidrag i tidskriften Arkiv, samhälle och forskning 1991-2002

Följande tablå över andra än rikssvenska bidrag i tidskriften Arkiv, Samhälle och Forskning 1991-2001, ett organ med samnordiska ambitioner, ger en bild av benägenheten att publicera sig i ett annat nordiskt land.

ARKIV, SAMHÄLLE OCH FORSKNING

(utgivare Svenska Arkivsamfundet, redaktionen inkluderar företrädare för övriga nordiska länder)

Årgång/nr	Skribent	Land	Anm.
1991:1	Anne Marie Bøhmer	Norge	
1992:2	Ole Kolsrud	Norge	
1993:2	Ole Kolsrud	Norge	
1996:1	Ole Kolsrud	Norge	
	Harald Hals	Norge	
1996:2	Kari Tarkiainen	Finland	
1996:3	Ole Kolsrud	Norge	
	Kristian Bang Pilgaard	Danmark	
1997:1	Elsa-Britta Gruge	Danmark	
1997:3	Henrik Zip Zana	Danmark	
	Juhani Saarenheimo	Finland	utgiven på finska -93
	Ole Kolsrud	Norge	
1998:1	John Herstad	Norge	

Pertti Hakala

Gemensam nordisk publicering – Finländska synpunkter

1998:2	Anne Maria Bøhmer	Norge	på engelska
2000:1	Jari Lybeck	Finland	
2000:2	Anne Hals	Norge	
	Maija-Liisa Tuomi	Finland	
	Inge Bundgaard	Danmark	